

12 Mart Muhtırası (1)

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

İnanılır gibi değil;
ilkın, annemin,
Kızılay'dan alıp
getirdiği, akşamüstü
'yıldırım baskı' yapmış

Ulus gazetesinden öğrendiğimiz, o akşam tek kanal, siyah-beyaz TRT ekranından ayrıntılarını aldığımız 12 Mart Muhtırası'nın üstünden otuz yıl geçmiş. Buna karşın o muhtıranın muhatabı olan kadrolar, şöyle ya da böyle, Türkiye'de siyasetin içindeler, hatta iktidarı ellerinde tutuyorlar. Dönemin başbakanı Demirel, daha düne kadar cumhurbaşkanıydı. Kariyerini muhtıraya karşı çıkmanın gerektirdiği demokratik cesareti göstermesine borçlu olan Ecevit'se, garip bir tecelli, bugün başbakan ve artık o dönemdeki demokratik anlayışının devam ettiğini söyleme olanağı yok. Buna karşılık 12 Mart Muhtırası da, 12 Mart dönemi de yeterince aydınlatılmadı. Oysa buna birçok nedenden ötürü ihtiyacımız var.

Her şeyden önce bir soru hâlâ ağırlığını hissettiriyor: 12 Mart neydi ve neye karşıydı? Önce, için uluslararası boyutuna bakalım.

O yılların değişmez Dışişleri Bakanı Çağlayangil'in, şimdiki Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e verdiği demece bakılırsa, 12 Mart'ta Amerika'nın parmağı vardı. Mesele görüntüde haşhaş yasağı nedeniyle ABD-Türkiye arasında yaşanan gerilimdi. Ama buna kimsenin inanmasına imkân yoktu. Nitekim, üstünden biraz zaman geçince ve mesela Demirel, olayları kendi üslubuyla yavaş yavaş anlatmaya ve çözümlenmeye başlayınca görüldü ki, 12 Mart, her şeyden önce Soğuk Savaş yıllarının Türkiye'ye getirdiği kaçınılmaz bir sondu. Fakat, bu sonuca ulaşabilmek için sorunu dönemin yaygın 'emperyalizm' açıklamalarıyla ele almakta ve okumakta yarar var.

Soğuk Savaş, dünyayı ortasından ikiye ayırmıştı ve ABD bir blokun tartışmasız egemeni olmak istiyordu. Bunu, NATO üstünden geniş ölçüde de başarmıştı. ABD egemenliği, çevre ülkelerinin denetim altında tutulmasını, onların gelişmesinin bile belli 'izinlere' tabi olmasını gerekli kılıyordu. Oysa, 1960'lardan başlayarak, ne olmuşsa olmuş, dönemin başat kalkınma ve büyüme politikaları Türkiye'de de yankı bulmuştu. 1960'ların öncü kuruluşu DPT hazırladığı yıllık programlar ve beş yıllık kalkınma planlarında yaklaşık yüzde 7'lik bir büyümeyi Türkiye'nin karşısına hedef olarak koymuştu. 1965'te belli bir kararlılığa ulaşan siyasal yaşam AP'yi yönetime getirmiş, Demirel hükümetleri, özellikle 1965-71 arasında yıllık yüzde 5'in altında kalan enflasyon oranları, denk bütçeler ve kararlaştırılan kalkınma hızlarıyla bu yeni ekonomi politikasını etkin bir biçimde uygulamayı başarmıştı.

Her şey bu kadarla kalmıyordu. Daha sonra olayların gelişmesine etki ettiği söylenen birkaç oluşum daha vardı. Demirel'e göre bunlar özellikle üç büyük sanayi tesisinin Ruslara yaptırılması ve Amerika'nın U2 casus uçuşlarının yasaklanmasıydı. Kısacası, Türkiye, dönemin başına buyruk ülkesiydi ve iddialara göre, ABD, bulunduğu konuma kendi 'bilgisi' dahilinde gelmiş Demirel'in bu çıkışını sürdürmesine daha fazla izin veremezdi. Bunun provaları yapılmış, mesela Bozbeyle ve grubu 1970'te Demirel'in bütçesine kırmızı oy vermiş, New York Times'ta yazan dönemin etkin gazetecisi ve 27 Mayıs darbesini 'kestirmesiyle' de maruf, Sulzberger, o sıralarda yayımladığı yazılarda Demirel'in ateşle oynadığını belirtmişti. Sonunda muhtıra geldi, Demirel alaşağı edildi ve o gün bugündür Türkiye içinde yaşadığı siyasal krize itildi.

Bunlar belki doğru fakat elbette tek odaklı ve biraz da indirgemeci açıklamalar. Üstelik, henüz 'karşı taraf'ın belgelerinden olayları doğrulatma olanağımız da yok. Fakat, gerçeğin bir bölümünü oluşturduğu belli; ama sadece bir bölümünü.

Öteki bölümünü çarşambaya saklıyorum.